

ANADOLU SAHASINDA ARICILIK VE BAL ÜRETİMİ ÇERÇEVESİNDE GELİŞEN İNANÇ VE GELENEKLER KONUSUNDA BİR İNCELEME*

*Mustafa DİNÇ***

ÖZET

Tarihsel süreç içerisinde başlangıçta hayvancılığa bağlı, göçebe karakterli bir üretim biçimi uygulayan Türk milleti, bu hayat tarzına uygun bir anlayış ile genellikle büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığa meylenmiş, yerleşik hayata geçmesiyle beraber hayvancılık anlayışına yerleşik düzene uygun yeni biçimleri de katmaya başlamıştır. Yerleşik düzenle birlikte kümes hayvancılığı gibi arıcılık ve bal üretimi faaliyetleri de uygulanmaya başlanmıştır. Başlangıçta yaban hayatı içerisinde rastladığımız arı ve balın artık bir üretim tarzı olarak uygulanması sözü edilen yerleşik düzenin uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Türk tarım tarihi içerisinde kültür arıcılığıyla nispeten daha geç dönemlerde tanıştığımız açıktır.

Arıcılık faaliyetleri ile ilgili akademik çalışmalarda, konunun genellikle teknik ve zirai boyutuyla, arı sağlığı, arı ırkları, bal verimi gibi tarımsal üretim dallarıyla ilgilenilmiş ve bunlarla ilgili araştırmalar vücuda getirilmiştir. Buna rağmen konunun halkbilimi açısından değerlendirilmesi noktasında yayın ve araştırma sayısı oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu doğrultuda, hayvancılığa bağlı bir tarımsal üretim şekli olması nedeniyle arıcılığın ve arıcılığa bağlı ürünlerin çevresinde gelenek, inanç gibi folklorik malzemelerin de üretilmiş olabileceği muhtemeldir. Bu temel varsayım üzerinde şekillendirmeye çalıştığımız araştırmamız bu özelliği ile, arıcılık ve bala bağlı inanç ve gelenekler konusunda, bir ilk deneme olacaktır. Çalışma, arıcılığın Türk kültür tarihindeki gelişimini, alanla ilgili sosyal bilimsel çalışmaları, dini metinlerde arının ve balın durumunu, Anadolu sahasında rastlanan inanma, uygulama gibi folklorik örnekleri sözlü ve yazılı kaynaklardan yapılan derlemelerle ele alarak meselenin halkbilimi alanına bir katkı sağlaması öngörülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arıcılık, bal, balarısı, inanç, gelenek.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğretmen-MEB, El-mek: mstfdnc84@hotmail.com

A REVIEW ON BELIEF AND TRADITIONS EVOLVING WITHIN THE SCOPE OF APICULTURE AND HONEY PRODUCTION IN ANATOLIAN AREA

ABSTRACT

Turkish people practicing a nomadic production form related to stock-breeding in the historical process generally tended to bovine and ovine breeding in consideration of this life style and started to add new forms to the breeding concept suitable for permanent settlement together with passing to the settled life. Besides poultry raising, apiculture and honey harvesting activities started to be practiced together with permanent settlement. Practicing as a production form of bee and honey once seen in wildlife in the beginning has appeared as cited practices of permanent settlement. Therefore, it is clear that Turkish people has introduced with apiculture late in the agricultural history of Turks.

In academic studies concerning apicultural activities, it is generally interested with technical and agricultural dimensions and the agricultural production branches like bee health, bee origins, and honey yield, and studies related to these has been generated. However, the number of publication and research has remained at a limited level on the point of folkloric evaluation of the subject. Accordingly, it is possible that folkloric materials like belief and tradition has been also generated around apiculture and apicultural products because of an agricultural production form related with breeding. Based on this assumption, our study is to be an initial essay on belief and tradition related to apiculture and honey. It is presumed that the study contributes to the folklore by discussing folkloric examples like development of apiculture in the history of Turkish culture, related social academic studies, position of bee and honey on religious texts, belief and practices in Anatolian field with collected works gained from verbal and written sources.

Key Words: Apiculture, honey, honey bee, belief, tradition.

Giriş, Tanımlar ve Tarihsel Süreç

Tarihin eski dönemlerinden beri insanoğlunun en önemli tarımsal üretimlerinden biri olan bal, Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği'nde, "Bitki nektarlarının, bitkilerin canlı kısımlarının salgılarının veya bitkilerin canlı kısımlarının üzerinde yaşayan bitki emici böceklerin salgılarının bal arısı *Apis mellifera* tarafından toplandıktan sonra kendine özgü maddelerle birleştirilerek değişikliğe uğrattığı, su içeriğini düşürdüğü ve petekte depolayarak olgunlaştırdığı doğal ürünü" ifade etmektedir.

Bu resmi tanımının yanında TDK Türkçe Sözlük'te, "Özellikle bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp, kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, tatlı, koyu, sıvı madde." (TDK 1998: 206) olarak karşımıza çıkmakta; Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğünde ise Eren bal sözcüğü konusunda şu bilgileri aktarmaktadır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

“Kaşgarlı Mahmud’a göre, Kıpçakça ve Oğuzcada bâl olarak kullanılır. Ancak Türkler bala *arı yağı* adını verirler. Eski Kıpçakçada da bâl biçimi geçer. Ramstedt’in Hämäläinen’e yaptığı açıklamaya göre, Türkçe *bal* büyük bir olasılıkla Doğudan gelmiştir. Ramstedt, Korece *pal* ‘arı’ (=Japonca *hachi* ‘arı’) biçimini vermiş, *bal*’ın köken bakımından Çince den geldiğini de bildirmiştir... Yaygın bir inanca göre, Türkçe *bal* eski çağlarda Hint-Avrupa dillerinden alınmıştır.” (Eren 1999: 34).

Ögel’e göre ise bal sözcüğünün menşei hakkında tatmin edici bir açıklamaya varılamamakla birlikte Kaşgarlı’nın da dile getirdiği gibi “Arı Yağı öyle anlaşılıyor ki başlangıçta Türklerin en çok söyledikleri tabii bir deyiş idi.” (Ögel 1978: 432).

Bu anlamda Türklerin balla tanışması arıcılık faaliyetlerine başlamalarından önceye dayanmaktadır. Yerleşik hayata bağlı bir üretim tarzı olması nedeniyle arıcılık faaliyetlerinin Türklerde daha sonraları uygulanmaya başladığını söyleyebiliriz. Bunun yanında Türklerde eskiden beri *arı yağı* sözünün balı ifade ettiğinden yola çıkacak olursak Türklerin arıyı yaban ortamında tanıdıklarını ve yaban balını da gıda maddesi olarak kullandıklarını dile getirebiliriz. Başka bir ifade ile *arı yağı* ile ifade edilen, kültür arıcılığı üretimi olan değil, doğal ortam içinde rastlanan bal olmalıdır. Zira Ögel, yukarıda bahsedilen çalışmasında, başlangıçta ağaç ve kaya kovuklarından toplayıcılık şeklinde görülen arıcılığın, yerleşik düzene geçişle birlikte bir üretim tarzı olarak denemeye başladığını, özellikle Çince *mi*, sözcüğünün Uygur Türkçesinde *mur*, *mir* olarak kullanıldığını ve bu doğrultuda, Uygurların Çin etkisiyle arıcılık faaliyetlerinden haberdar olduklarını ve çeşitli tıp kitaplarında ballı ilaçları tarif ettiklerini, Arat’ın araştırmasına da atıfta bulunarak belirtmiştir (Ögel 1978: 427-435).

Gerek doğal ve organik bir süreç içerisinde üretilmesinden ve gerekse zengin içeriği nedeniyle sağlıklı bir besin kaynağı olmasından dolayı bal, geçmişten geleceğe tüm kültürlerde varlığını korumuştur. Günümüzde bal ve arı ürünleri tıptan, eczacılığa; gıda üretiminden, tarıma; boya endüstrisinden kozmetiğe kadar çok geniş bir yelpazede kullanılmaktadır.

Konuyla İlgili Sosyalbilimsel Çalışmalar

Arıcılık ve bal üretimi ile ilgili zirai ve teknik çalışmalar şüphesiz fen bilimlerinin alanına girmektedir. Fakat gerek tarihi geçmişimizi ve gerekse süreç boyunca yaşadığımız coğrafyaları da göz önünde bulunduracak olursak konunun bir kültürel, tarihi ve folklorik boyutunun da bulunduğu su götürmez bir gerçeklik halini alacaktır.

Türk kültüründe arıcılık ve bal yetiştiriciliği ile ilgili ilk çalışma elimizdeki kayıtlara göre, A.Samoylovich’in 14.-17. Yüzyıllar arasında Kırım’daki arıcılıktan söz eden yazısıdır. Bu bilginin de içine olduğu Edward Tryjarski’ nin 1970 de Acta Orientalia isimli dergide yayımladığı, “Beekeeping Among the Turks” adlı makalesi ise Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi’nde Ayşe Nur Kırgız Sağın tarafından Ocak 2011 de “Türklerde Arıcılık” adlı çevirisiyle yayımlanmıştır (Sağın 2011: 130).

Ögel de Türk Kültür Tarihine Giriş isimli eserinde Türklerde Ziraat Kültürünü anlatırken “Türklerde Arıcılık” başlığı altında, arıcılığın tarihimizdeki gelişiminden, bal çeşitlerinden, bal sağmadan, ballı yiyecek ve içkilerden bahsetmiştir (Ögel 1978: 427).

“Türk Kültür Tarihine Bakışlar” isimli eserde de bal, Tatlılar-Meyveler ana başlığı içinde, Tabii tatlılar alt başlığında incelenmiştir. Söz konusu çalışmada araştırmacı, balın öteden beri hem en yaygın tatlandırma aracı, hem de değerli bir gıda maddesi olduğunu belirtmiştir (Baykara 2001: 108).

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ise YAYÇEP (Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi) kapsamında tüm diğer tarımsal üretim çeşitlerinde olduğu gibi arıcılık konusunda da çeşitli kitap, broşür ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

yayınlar hazırlamış özellikle 2001 yılında yayımlanan Arıcılık isimli eğitim kitabı ile arıcılık ile ilgili teknik bilgileri çiftçilere sunmuştur.

Meselenin sosyal boyutuna eğilen ilk akademik dergi ise yukarıda da ismini zikrettiğimiz *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi* olmuştur. Söz konusu dergi Ocak 2011 deki 5/1. sayısını “Kültürümüzde Arıcılık” teması üzerine hazırlamış, monografilerden, arkeoloji-tarih, dilbilime kadar çeşitli dallarda arıcılık konusuna dair kaleme alınan toplam on üç bilimsel makale yayımlamıştır. İnternet sitesi üzerinden yayımlanan bu dergi, 2013 yılında “Arı ve Bal” adı ile basılı hale getirilmiştir.

Bala Atfedilen Kutsallık ve Yansımaları

Kutsal metinlerin hemen hepsinde bal ve balarısı ile ilgili söyleyişlerin olması söz konusu bu ürüne ve balarısına manevi bir değer katmıştır. Sözcüğü Kur’an-ı Kerim’de bal arısı anlamına gelen Nahl suresi 69.ayetinde, “Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin kolaylaştırdığı yollara koy. Onların karınlarından çeşitli renklerde bir çiçek çıkar, onda insanlara şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünecek bir topluluk için bir ders ve ibret vardır” (Yazır 2008: 275) ifadesiyle balarısının üretim süreci ve balın insanoğlu için önemi vurgulanmıştır.

Muhammed Suresi 15. Ayette ise “Korunanlara vaat edilen cennetin hali şöyledir: Orada bozulmayan sudan meydana gelen ırmaklar vardır. Ayrıca tadı değişmeyen süttün ırmaklar vardır. İçenlere çok lezzetli gelen şaraptan ırmaklar vardır. Bir de süzme baldan ırmaklar vardır. Orada onlar için meyvelerin her türlüşünden ve Rablerinden bir bağışlanma vardır...” (Yazır 2008: 509) denilerek kutsal cennetin nimetlerinden birinin de bal ırmakları olduğu belirtilmektedir.

Yine Sahih-i Buhari’de, Hz. Muhammed’in bal ve helvayı sevdiği (Kitabü’talak), bal şerbeti içmenin şifa kaynağı olduğu –özellikle mide ve karın ağrılarına iyi geldiği (Kitabü’t-tıb) ve Hz. Ebubekir’in bir rüyasını yorumlarken Hz.Muhammed’in rüyada görülen balı Kur’an ile özdeşleştirdiği (Rüya Tabiri Bahsi) nakledilmektedir.

Bunun yanında halk arasında “Bal Tefsiri” diye bilinen anlatmada Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz. Ebubekir, Hz. Osman ve Hz. Fatma arasında geçen diyaloglarla İslam inancının esasları ve ideal davranışları bal üzerinden sembolize edilmiştir.

İncil metinlerinde Vaftizci Yahya tasvir edilirken kendisinin, çekirge ve yaban balı yediği, belirtilmektedir. (Mar: Vaftizci Yahya’nın Gelişi 1: 6, Yahya’nın Çağrısı 3: 4)

Eski Ahit’te ise öncelikle, ulaşılması amaçlanan refahlı Kenan ülkesinin içinden süt ve bal akan ülke olduğu tasvir edilmekte, ayrıca; “Rabbin, Şabat günü için verdiği ekmeğin ballı yufka tadında olduğu” (Mısır’dan Çıkış 3: 8); “Rab için yakılan sunu içine hiçbir zaman maya ya da bal yakılmaması gerektiği” (Levililer 2: 11); “Bir aslan leşinin içinde arıların öbekleşerek bal yaptığı” (Hakimler 14: 9); “İsraililerin her yanından bal akan bir ormana vardıkları, burada balı tattıkları” (I.Samuel 1: 14); “Kötünün, Tanrısızın akarsuların, bal ve ayran akan derelerin sefalarını süremeyeceği” (Eyüp 20: 17); “Rabbin ilkelerinin süzme petek balından tatlı olduğu” (Mezmurlar 19: 10); “Rabbin insanları en iyi buğdayla beslediği ve kayadan akan balla doyurduğu” (Mezmurlar 81: 16); “Zina eden kadının dudaklarından bal damladığı” (Özdeyişler, Zinaya Karşı Uyarı: Bölüm 5: 3) “Hoş sözlerin petek balı gibi, cana tatlı ve bedene şifa olduğu” (Doğrulukla Kötülüğün Karşılaştırılması, Bölüm 16: 24); “Süzme balın iyi olduğu ve damağa tatlı geldiği” (Bilgeden Otuz Öğüt, Bölüm 24: 13); “Bal bulunduğu yeteri kadar yenmesi, fazla doyulduğunda kusulduğu” (Süleyman’ın Özdeyişlerinin İkinci Bölümü, Bölüm 25: 16); “Fazla bal yemenin de, yüceltmeyi beklemenin de iyi olmadığı” (Süleyman’ın Özdeyişlerinin İkinci Bölümü, Bölüm 25: 27); “Tok insanın canının balı bile çekmeyeceği” (Süleyman’ın Özdeyişlerinin İkinci Bölümü, Bölüm 27: 7) ifadeleri geçmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Örneklerden açıkça görülebileceği üzere dinler tarihinde de bal ve balarısı övülen, değerli görülen malzemeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bal, tadı, muhtevası ve sağlıklı olması hasebiyle hemen tüm Anadolu’da yine ilahi metinleri de doğrulayarak kutsal görülmekte, üretim aşamasının mucizevi olduğuna inanılmaktadır. Bugün Anadolu’nun her yerinde Bal Tefsiri isimli anlatma herhangi bir ilahi veya dini boyutu olmamasına rağmen kutsal bilinmekte, özellikle kadınlar arasında varlığını korumaktadır.

Gene halk arasında cennetteki ırmaklardan birisinin süt, birisinin zemm, birisinin de bal aktığına inanılır. Kutsal kabul edilen aşure, Muharrem ayının onuncu günü pişirilirken, bu inanca atfen, içine biraz da bal katılır (Pekşen 2011: 71).

Özellikle Kur’an-ı Kerim ve Eski Ahitte, Cennet ve Kenan ülkesi tasvirlerinin de içlerinden bal akan ırmaklar olarak verilmesi Pekşen’in görüşünü destekler mahiyettedir.

Ayrıca Türk tıp folkloru içerisinde değerlendirilebilecek Lokman Hekim inanmalarında ve halk hekimliğine bağlı pratiklerde de balın çok fazla ele alındığı görülmektedir. Balın özellikle Kur’an ve Hadislerden de yola çıkılarak hemen her türlü hastalığın tedavisinde kullanılabilmesi belirtilmektedir. Bugün arı ürünleri ile tedavi anlamına gelen “Apiterapi” alanında da arı ve bal ürünlerinin kullanılıyor olması bu düşünce ile örtüşmektedir.

Folklorik Bulgular

Milletlerin tarih sahnesinde ürettikleri maddi ve manevi kültür ürünlerini inceleyen halkbilimi, tarım kültürü içerisinde şekillenen inanç ve değerleri de araştırma sahasına almakta ve bunların halk kültüründen beslendiği noktaları da bilimsel perspektif ile değerlendirmektedir. Bu bağlamda bir zirai üretim tarzı olan arıcılıkla ilgili bir kültürel birikimin de oluşmuş olabileceği gerçeğinden yola çıkarak bal ve arıcılık ile ilgili saptamalarımızı şöyle özetleyebiliriz.

Arıcılıkla ilgilenenler tarafından “sahibini tanımayan hayvan” olarak nitelendirilen arı için öncelikli sorun arıyı kovan içinde tutabilmektir. Her ne kadar kovanda tutma evresi zor bir dönem olsa da halk inanmalarında arıya herhangi bir olumsuzluk atfedilmemektedir. Bununla ilgili Kütahya Altıntaş’ta derlediğimiz bir bulguda kaynak kişimiz, “arılar eğer kovandan kaçarsa Hacca gider, seneye tekrar kovana geri döner.” (K.K: 1) diyerek arının kutsal yönünü tekrar dile getirmekte ve ona herhangi bir olumsuzluk yüklememektedir.

Hem canlı arının sağlıklı üremesine hem de bal ve kovan veriminin artırılmasına olanak sağlayan oğul çıkarma arıcılık etkinliklerinin bir başka boyutudur. Bu bağlamda “arı nakilleri genellikle Pazartesi veya Cuma günü akşamları yapılır. Nedeni bu iki gün arı bal toplamaktan dönmediği için dışarıda gecelediği yani “yatıya kaldığı” inancı vardır.” (Çetin 2011: 22)

Çanakale’de yeni kovana bölünen oğulun sağlıklı, balın ise bereketli olması ve oğulun kovandan kaçmaması inancı ile oğul çıkarma, özellikle Cuma yahut Kandil Geceleri gibi kutsal gecelerde yapılır. (K.K: 2) Arıcılar bu gecelerde arının sağlığını ve balın bereketini korumak gayesiyle abdest (gusül abdesti de olabilir) alarak oğul çıkarma işini gerçekleştirir. Aynı zamanda hemen her işte olduğu gibi arıcılıkta da kirli iken (gusülsüz iken) kovana el sürülmez. Bu bir bakıma arının kutsal görünüşünün bir başka yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eldeki arı ve kovan miktarını artırmada ise Çetin’in verdiği bilgiler hayli ilgi çekici olup, bugün Anadolu arıcıları için söz yerindeyse bir düstur olagelmıştır. Araştırmacının naklettiğine göre arıyı çoğaltmak için “bir kovan satın alınmalı, bir kovan bulunmalı, bir kovan çalınmalı ve bir kovan ise başka bir arıcıdan istenmelidir”. (Çetin 2011: 23)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Sağım aşamasında da çıkarılacak balın bereketli olması ve yeni seneye de aynı verimin tekrarlanması düşüncesiyle Kütahya Pazarlar arıcıları ilk kovanın ilk peteğini konu komşu, eş dosta ikram ederler. (K.K:3)

Arıcılık şüphesiz çevresel koşulların önemli olduğu bir üretim tarzıdır. Temiz ve berrak hava ve su kaynakları olması arıcılığın sağlıklı yürütülmesi için başat koşuldur. Özellikle iklimsel şartların önemi, arıcılığın halk meteorolojisine bağlı inanmalar geliştirdiğini de ortaya koymaktadır. Artun'un Tekirdağ'da yaptığı araştırmalarda rastladığı "Arılar çoğaldığında, kovanlarından uzaklaştıklarında veya sabah sürüler halinde bağlara yayılırlarsa yağmur yağar" (Artun 1998: 75) inanması ile "Sivas Zara yöresinde hava bulutlu iken arılar kovandan çıkıyorsa, yağmur yağmayacağına inanılır" (Özdemir ty: 61) bilgisi arıcılığın halk meteorolojisine katkısı olarak yorumlanabilir.

Bunların yanında, özel olarak Doğu Anadolu, Erzurum- Kars çizgisi, Doğu Karadeniz ve Toroslar civarında yaşayan halkımızın inanmalarında örneğin, bal arısının kutsallığına atfen, "Adana'da bir eve bal arısı girerse o eve iyi haber geleceğine inanılır" (Akyol 2006: 33); Balıkesir'de ise rüyada görülen arı ise bolluk ve berekete delalettir. (K.K: 4) bulguları salt hayvan inanmaları bağlamında da değerlendirilebilecek bulgulardır.

Yukarıda sıralamaya çalıştığımız arıcılık inanmalarının yanında, yeme içme kültürü ve halk hekimliği ile bağlantılı olarak balla ilgili uygulamaların özellikle geçiş dönemleriyle (özellikle doğum-çocuk sahibi olma ve evlilik) hastalıkların sağaltılması gibi konularda hemen bütün yurt çapında teşekkül ettiği gözden kaçırılmaması gereken bir olgudur. Hemen her düğün töreninde tatlı dilli olsun inancıyla gelinin ağzına bal çalınması, çocuk sahibi olma amacıyla ballı macunların hazırlanması, sütü bol olsun diye yeni anneye bal yedirilmesi, özellikle yara berelerin balla tedavi edilmeye çalışılması bu yönde uygulamalar olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç

Akademik düzeyde genellikle fen bilimleri alanında teknik yapısı bağlamında incelenen arıcılık ve bal üretimi etkinlikleri etrafında bir kültürel ve folklorik birikimin de olabileceği varsayımından hareket eden araştırmamızda, arıcılığın Türk kültüründeki tarihi seyrenden, sosyal bilimler açısından arıcılık ve bala dayalı araştırmalardan, konunun dini metinlerdeki durumundan ve Anadolu sahasındaki folklorik varlığından bahsedilerek mevcut varsayımımız desteklenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın vücuda getirilişi esnasında konuyla ilgili kaynak taramalarında arıcılık ve balla ilgili müstakil bir halk bilimsel eser yayımlanmadığı; arıcılık ve bala, tarım kültürü, yeme içme, halk hekimliği, meteorolojisi ve hayvan inanmaları bahislerinde makaleler düzeyinde yaklaşıldığı gözlemlenmiştir. Bunlardan elde edilen bilgiler derleme bulgularıyla birleştirilerek şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Ekonomik yapı içerisinde başlangıçta yaban hayatı içerisinde toplanan bal özellikle yerleşik hayata geçişimizle birlikte bir üretim boyutu olarak alınmış ve böylelikle kültür arıcılığı benimsenmiştir. Özellikle Çinliler etkisiyle Uygur döneminde arıcılık faaliyetlerinin başlatıldığı bu evrede görülmektedir.

Dini metinlerin hemen hepsinde bal kutsal kabul edilen bir yiyecek olarak yer almıştır. Bu bağlamda meydana gelen arıcılık inanmalarında da bu vasfından dolayı balarısı ve bala dinsel bir misyon da yüklenmiştir.

Türk düşünce hayatı içerisinde arı kendisine yüklenen bu dini motiflerin etkisiyle bolluk, bereket ve üretkenliğin ifadesi olmuş, yaşayış düzenine bağlı olarak, özellikle halk meteorolojisiyle ilgili inanmalara kaynaklık etmiştir. Bal da yine aynı dinsel ilgi etkisiyle özellikle halk tıbbında ve

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

geçiş dönemi uygulamalarında hemen tüm Anadolu kırsalında vazgeçilmez bir ürün olarak benimsenmiştir.

Sonuç olarak, arıcılığın tarıma dayalı bir meslek grubu olmasından hareketle bir folklor birikiminin olabileceği düşüncesi ile salt teknik boyutuyla değil aynı zamanda bir halkbilim konusu olarak da ele alınarak çeşitli folklor katkılarının ortaya çıkarılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışma, bu özelliği ile arıcılığı kendisine bağlı inanmalar vücuda getirmesi hasebiyle bir arıcılık folkloru bakış açısının oluşturulmasını ve alana bu doğrultuda bir katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

a.Sözlü Kaynaklar

- K.K.1: Mustafa SEZER, 50 yaşında, Ortaokul Mezunu, Emekli Memur, Serbest Arıcı, Kütahya Altıntaş.
- K.K.2: Ahmet DİNÇ, 54 yaşında, Yüksekokul Mezunu, Emekli Polis Memuru, Serbest Arıcı, Çanakkale Dümrek Köyü
- K.K.3: Süleyman TORUN, 52 yaşında, Ortaokul Mezunu, Emekli İşçi, Serbest Arıcı, Kütahya Pazarlar.
- K.K.4: Sabiha DÖNMEZ, 58 yaşında, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Balıkesir Kavakbaşı Köyü.

b.Yazılı Kaynaklar

- AKYOL, Neriman Senem, “Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları Bayramlar ve Törenler”,Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2006.
- ARTUN, Erman,*Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*, Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yöneticilerve İşAdamları Derneği Yay, 1998.
- BAYKARA, Tuncer, *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*, Ankara: A.K.D.T.Y.K Atatürk Kültür MerkeziYayımları, 2001.
- ÇETİN, Necat, “Torbalı Arıtış Köyünde Arıcılık”, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik TürkolojiDergisi, Yıl: III Sayı:1/1 (Ocak 2011): 17-27. (erişim tarihi: 11.08.2012)http://www.actaturcica.com/sayi5/III_1a_2.pdf
- EREN, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, I.Cilt, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 1999.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği (Tebliğ No: 2005/49), (erişim tarihi 20.07.2012) <http://www.tarim.gov.tr/images/Files/Mevzuat/Tebliğler/baltebliği.pdf>
- ÖGEL, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, II.Cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1978.
- ÖZDEMİR, Ahmet, *Folklor Penceresi*, Veli Yayınları İstanbul, tarihsiz.
- PEKŞEN, Fatma, “Divriği Kültüründe Arı ve Bal”, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik TürkolojiDergisi, Yıl: III Sayı:1/1 (Ocak 2011): 69-85. (erişim tarihi: 11.08.2012)http://www.actaturcica.com/sayi5/III_1a_8.pdf
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, *Arıcılık*, Ankara: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma veDestekleme Genel Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Yayım Serisi Yayın No: 33, 2001.

TRYJARSKİ, Edward, “Türklerde Arıcılık-Beekeeping Among the Turks”, Çev: Ayşe Nur KırgızSağın, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, Yıl: III Sayı:1/1 (Ocak 2011):130-161.(erişim tarihi: 11.08.2012)
http://www.actaturcica.com/sayi5/III_1a_2.pdf

Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, I.Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998.

YAZIR, Elmalılı Hamdi, *Kur'an-ı Kerim Renkli Kelime Meali*, Yay. Haz. Mustafa Özel, İstanbul:Asır Yayınları, 2008.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

